

ВОЕННА АКАДЕМИЯ “Г. С. РАКОВСКИ”

София бул. “Евлоги Георгиев”, № 82, тел. 9440302, п.к. 1504

ФАКУЛТЕТ “НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ И ОТБРАНА”

Катедра: “ Мениджмънт на сигурността и отбраната”

РЕЦЕНЗИЯ

от професор доктор на науките ВАЛЕРИ ЛАЗАРОВ ЛАЗАРОВ генерал-майор (о.р.), професор в катедра „Мениджмънт на сигурността и отбраната” на факултет „Национална сигурност и отбрана” на военна академия „Г.С. Раковски” София бул. “Евлоги Георгиев”, № 82, тел. 029226696, п.к. 1504 на дисертационния труд на **НАДЕЖДА МИНКОВА ПЕНЧЕВА** докторант в самостоятелна форма на обучение в катедра „Оперативно-издирвателна дейност” на факултет „Полиция” при Академия на МВР на тема „Функции на разузнаването на съвременната държава” представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление: 9.1. „Национална сигурност“, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (национална сигурност)”

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Актуалността на темата и изследвания проблем се обуславят от новата геостратегическа среда, съвременният спектър на предизвикателства и заплахи, бъдещето на държавата, нейната сигурност и вътрешен интегритет, мястото и ролята на разузнаването за сигурността на държавата, анализирането на възможностите и вариантите за по-нататъшното развитие на разузнаването като държавна дейност.

Темата на дисертационния труд съответства на основното съдържание на разработката.

Докторантът предлага свое тълкуване за връзката среда, държава, предизвикателства и заплахи - разузнаване, като по този начин успява да аргументира значимостта на разработвания от него проблем.

Не са ми известни подобни на представеното от докторанта изследване.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран в съдържателен план и се състои от увод, изложение, представено в три глави/раздела (включващи съответно четири, четири и четири параграфа, изводи към всяка глава), общи изводи, заключение, списък на използваните съкращения, използвана литература, включваща 475 наименования, от които 250 на български, от тях 22 (международно-правни и вътрешно-правни актове), 225 на латиница, 2 публикации по темата. В разработката са представени 6 таблици. Списъкът със съкращения съдържа 71 наименования. Общо дисертационният труд се състои от 252 машинописни страници, в т.ч. основен текст - 225 страници.

Предметът на изследването са правните, организационни и политологични аспекти на функциите на разузнаването на съвременната държава.

На основата на теоретичния анализ на поставения проблем е дефинирана следната работна хипотеза: настъпилите с края на Студената война трансформации от всякакъв порядък, засегнали в определена степен и трите системи (среда, държава, заплахи и предизвикателства), предопределят съответни изменения и във функционалните проявления на разузнаването като подсистема от държавната система.

Основна задача на дисертацията е да се разработят концептуални схеми за подреждане и представяне на най-значимите промени във функционално, институционално и организационно отношение, настъпили в разузнавателната дейност, както и да се направят предложения за нейното усъвършенстване от нормативна и организационна гледна точка.

В интерес на изследването са приложени различни методи за събиране, обработка и систематизиране на информацията: наблюдение, анализ, сравнение, синтез.

Приложеният комплекс от методи за изследване позволява да се постигнат търсените резултати на научната разработка.

Изложението в представения за рецензиране труд е логически издържано, като е подкрепено от коректно формулирани изводи, обслужващи целта на изследването и издигнатата от автора теза. Може да се направи изводът, че дисертационният труд съответства на изискванията.

В увода на дисертационния труд са разгледани актуалността на проблема, определен е предметът на изследването, формулирани са изследователската теза и основната хипотеза, посочени са целта и основните задачи. Отделено е място на използваните методи за изследване, посочени са затрудненията при събирането на теоретичната и емпирична основа, определени са границите на изследването и са обосновани допусканията за тяхното решаване.

Глава първа, озаглавена „Теоретична основа на изследването“ разглежда основните понятия на анализ, имащи важна роля за изяснява-

нето предмета на изследването. В главата е обоснована необходимостта от построяването и използването на модел, представящ и обобщаващ функциите и политическата дейност на държавата; посочени са най-важните предпоставки за извършване на разузнаването като държавна дейност; описани и анализирани са измеренията, процесите и условията от средата, съвременните предизвикателства, рискове и заплахи, както и съвременните характеристики на държавата и критериите за нейното типологизиране. В глава първа са решени първата и втората научноизследователски задачи, които очертават общата теоретична рамка на изследването.

В резултат на извършеното изследване в първа глава се правят следните аргументирани изводи:

- предпоставките за разузнаването като държавна дейност се съдържат в предназначението и функциите на държавата; резултатите от разузнаването имат отношение към ефективността, с която държавата осъществява своите функции;

- разузнаването е част от държавния инструментариум, съдействащ за запазване цялостта, развитието и сигурността на държавата, а възлаганите на разузнаването задачи и резултатите от тях представляват аспект от търсената обща ефективност на всички държавни политически дейности;

- в новата геополитическа среда различните типове държави имат различно субективно отношение към предизвикателствата, рисковете и заплахите, което определя и техния подход при използване възможности за разузнавателна дейност и възлаганите ѝ задачи.

Във втора глава, „Функционални проявления на разузнаването при съвременните условия“ се решава третата научноизследователска задача. В главата се прави допускането, че разузнаването днес е с променено значение за политиката на държавата. Изследват се трансформациите, през които е преминало държавното разузнаване и какви са възможностите да

се отговори на съвременното съдържание, параметри и изисквания на сигурността. В главата се прави подробен анализ на предизвикателства и заплахи към държавата и обективната даденост на средата, изследват се възможностите за разузнавателна дейност на различните типове държави и начините за преодоляването на ограниченията при тях; какъв е обхватът на разузнавателния интерес, подходите за постигане на сигурност и отношението на различните типове държави към разузнаването; и, в крайна сметка, какви са промените във функциите на разузнаването като компонент от системата за сигурност на държавата.

В края на главата авторът аргументирано прави изводите, че:

- промените във функциите на разузнаването като система, като функционално диференцирана същност в цялостта на държавата, имат връзка с промените в държавните функции за въздействие и промяна;

- върху възможностите на разузнаването на демократизиращите се и държавите в преход най-силно влияние оказват нарушенията в комплексната връзка държава-политика-разузнаване;

- в интерес на запазване на сигурността на държавата възможностите за разузнаване се определят от това какво и как трябва да се разузнава, като най-силно влияние тук оказват особеностите на новите субекти, естеството и видът на съвременните заплахи и предизвикателства, новата икономическа среда и ожесточена конкуренция за ресурсна и енергийна независимост;

- изолацията в областта на сигурността вече е невъзможна опция за държавите и те търсят различни приемливи форми на сътрудничество, чрез които разузнавателните служби да компенсират недостатъчните финансови, човешки и технически ресурси.

В трета глава „Промени във функциите на разузнаването като компонент от системата за сигурност на съвременната държава“ се прави опит за изясняване бъдещите функции на разузнаването и се бележат

реформите, необходими на разузнаването, за да може то напълно да отговори на промените и нуждите на държавата в новите и бъдещите реалности. В трета глава се решава четвъртата научноизследователска задача.

3. Характеристика на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд. Достоверност на материала

Получените от Надежда Пенчева научни резултати дават основание да бъдат подкрепени издигнатите от нея предложения за приноси, както следва:

В научно-приложен аспект:

1. За първи път в българската теоретична практика се прави опит да се анализират в триединство държава, политика, разузнаване.
2. Задълбоченият анализ на изследването дава възможност ясно да се определи значението на разузнавателното осигуряване за формирането на държавната политика, за нейното практическо осъществяване - управлението, както и за гарантиране сигурността и развитието на държавата.
3. Глобалната система е представена чрез ново разбиране за нейното съвременно състояние, а именно като същност с три измерения: общностно, функционално и ресурсно. Направена е нова типизация на съществуващите в общностното измерение субекти - държавни и недържавни, като за първи път те се сравняват и се посочват разликите в статусното им положение, във възможностите, поведението и взаимодействията им чрез въвеждането на понятията „глобализиращи“ и „локализиращи“.
4. Подробно са определени и изследвани възможностите за разузнавателна дейност на различните типове държави и начините за преодоляването на ограниченията при тях; обхватът на разузнавателния интерес, подходите за постигане на сигурност и отношението на различните типове държави към разузнаването при въздействието на специфични предизвикателства, рискове, заплахи.

5. Изследваното влияние на членството в интеграционни общности върху функциите на разузнаването на съвременната държава позволява да се установят възможностите и пречките пред утвърждаване на европейската и международна разузнавателна общност, което има голямо значение при намирането на начини за тяхното законодателно, институционално и практическо преодоляване, както и за рамките на които в близко бъдеще ще се развиват индивидуалните и съвместни политики за сигурност.

6. Много ясно се доказва необходимостта от реформиране на разузнаването.

4. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Основните научни и научно-приложни резултати от дисертационния труд на Надежда Пенчева водят до съзидателно увеличаване на знанията в предметната научна област и представляват оригинално авторско развитие в изследваното научно направление.

Считам, че дисертационния труд и получените приноси са дело на Надежда Пенчева и са резултат на задълбочено познаване, творческо изследване, адаптиране и доразвиване на съвременните теории и практически подходи, свързани с разбирането за ролята, значението и бъдещето на разузнаването.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

Предложеният дисертационен труд е подкрепен с две публикации. Предложените за рецензиране публикации са в направлението на научните изследвания на автора и са пряко свързани с темата на дисертационния труд, като потвърждават резултатите от научното изследване и осигуряват неговата обществена представителност.

Нямам съвместни публикации с автора.

6. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

За да постигне целта на изследването Надежда Пенчева аналитично е систематизирала, обработила и анализирала достатъчен на брой литературни източници - 475 наименования, от които 250 на български, от тях 22 (международно-правни и вътрешно-правни актове), 225 на латиница.

Важно е да се отбележи, че сред големия брой литературни източници докторантът се е ориентирал и ги е използвал умело и успешно за решаване на поставените научно-изследователски задачи, което недвусмислено доказва неговата висока ерудиция, обща култура и интелигентност.

7. Оценка за автореферата

Представеният към дисертационния труд автореферат съответства на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение и вярно отразява основните моменти и приноси на дисертацията.

8. Критични бележки

Към представената дисертация, автореферат и публикации имам следните критични бележки:

1. Прави впечатление, че е обработена респектиращо количество литература, а има само две публикации по дисертацията. По-добре би изглеждало изследването, ако имаше и други публикации.

2. Амплитудата при двете публикации е голяма 2008 и 2015г., което говори за неритмичност в изследователската дейност.

3. Има разминаване в количеството между цитираната и използваната литература.

9. Лични впечатления и други въпроси, по които рецензентът счита, че следва да вземе отношение

Няма лични впечатления от докторанта и не мога на тази база да коментирам неговата преподавателска и изследователска работа.

10. Заключение

Отчитайки актуалността на изследвания от Надежда Пенчева научен проблем в дисертационния труд „Функции на разузнаването на съвременната държава” и качеството на постигнатите научни и научно-приложни резултати, считам, че дисертацията представлява завършено научно изследване, отговарящо на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение.

11. Оценка на дисертационния труд

Декларирам своята **положителна оценка** за разработената от Надежда Минкова Пенчева дисертация на тема „Функции на разузнаването на съвременната държава”. Предлагам на уважаемото Научно жури да присъди научната степен **“доктор”** в област на висшето образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление: 9.1. „Национална сигурност“, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (национална сигурност)” на Надежда Минкова Пенчева.

Рецензент:

професор доктор на науките Валери Лазаров генерал-майор (о.р.)

17.04.2017г.

гр. София